

HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİMİNE İLİŞKİN YAPILAN ARAŞTIRMALARA YÖNELİK BİR İNCELEME*

Fatih YILMAZ**, Selin GÖÇEN***

ÖZET

Hayat Bilgisi öğretimine ilişkin son 5 yılda yapılan lisansüstü tez çalışmalarının ve ULAKBİM TR Dizin kapsamında dizenlenen dergilerde yayımlanmış makalelerin eğilimlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırma nitel araştırma yaklaşımı ile desenlenmiştir. Araştırma verileri nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Araştırma kapsamında 39 yüksek lisans ve 9 doktora tezi ile 27 makale incelenmiştir. Araştırma verileri betimsel analiz ile incelenmiştir. Araştırmada tezler ve makaleler yayın yılı, unvan, üniversite, konu, yöntem, çalışma grubu, veri toplama süreci ve veri analizi süreçleri çerçevesinde incelenmiştir. Araştırma sonucunda Hayat Bilgisi dizini ile yayınlanan yüksek lisans tezlerinde süreklilik olduğu ancak doktora düzeyinde son 2 yıldır tez yayınlanmadığı görülmüştür. Araştırmada yüksek lisans tezlerinde tarama modelinde yığılma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Konulara göre dağılımda ise beceri/değer eğitiminin ön plana çıktığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: hayat bilgisi, sınıf eğitimi, doküman analizi.

AN INVESTIGATION ON RESEARCH OF LIFE SCIENCE TEACHING

ABSTRACT

This research was designed with the qualitative research approach to determine the tendencies of life science teaching the graduate thesis studies conducted in the last 5 years and articles published in the journals indexed within the scope of ULAKBİM TR Index. The research data were collected through qualitative research methods through document analysis. Within the scope of the research, 39 master's and 9 doctoral theses and 27 articles were examined. The research data were analyzed by descriptive analysis. In this research, theses and articles were examined within the framework of publication year, title, university, subject, method, working group, data collection process, and data analysis processes. As a result of the research, it was seen that the master's theses published with the Life Science index were continuity but had not been published at the doctoral level for the last 2 years. In the research, it was concluded that there is clutter in the screening model in the master's theses. In the distribution of subjects, it was seen that skill/value education came to the forefront.

Keywords: life science, classroom education, document analysis

Giriş

Bireylerin günlük yaşamları ile doğrudan bağlantılı öğrenimleri edindiği, yaşama doğrudan aktarılabilir yeterliliğini kazandığı, beceri eğitiminin verildiği temel derslerin başında gelen Hayat Bilgisi dersi ilkokulun 1, 2 ve 3. sınıflarında yer almaktadır. Hayat bilgisi, bireylerin daha sonraki dönemlerde karşılaşacakları derslere ilişkin temel oluşturmakla birlikte beceri öğretiminin daha fazla ön plana çıktığı bir ders olarak programda yer almaktadır.

Bireylerin çevrelerine eleştirel bir yaklaşım ile uyum sağlamalarının, yaşamla ilişkili temel beceri ve alışkanlıkları gelişimsel özelliklerine uygun olarak kazanmalarının amaçlandığı Hayat Bilgisi dersi doğrudan yaşamla bütünleşmiş bir ders olarak nitelendirilebilmektedir. Öğretim sürecine yeni dahil olmuş bireylerin toplumsal yaşama entegre olmalarına ve karşılaşacakları olası zorluklarla mücadele etmek için izleyebilecekleri yolları öğrenmelerine katkı sağlayıcı nitelikteki Hayat Bilgisi dersi, kimlik oluşumunun başladığı bir süreçte önemli ipuçları içeren temel bir ders olarak değerlendirilmektedir. Bireyin; problem çözebilme, öğretim sürecinin kazanımlarını günlük yaşama transfer edebilme, analitik düşünebilme, yaşadığı topluma ve dünyaya kolaylıkla uyum sağlayabilme, bilinçli tüketici ve özellikle üretici olabilme ve bilimsel

* UTEK, 2. Uluslararası Temel Eğitim Kongresinde (23-27 Ekim 2019) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

düşünme becerilerini geliştirebilme becerileri oluşturmada Hayat Bilgisi dersinin önemli bir rol oynadığı söylenebilmektedir. Bunların yanı sıra dersin, fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı, demokratik tutumlara sahip olan, ulusal ve uluslararası değerleri bilen ve benimseyen, zihinsel açıdan güçlü bireyler yetiştirmeyi de amaçlamaktadır (Aykaç, 2011; Altun ve Çakmak, 2013; Aladağ, 2016; Güneş ve Demir, 2007; Şimşek, 2013). Hayat Bilgisi dersi ile kazandırması amaçlanan bu beceriler, öğretim programında temel yaşam becerileri olarak yer almaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018).

Öğretim programı içerisinde yer alan temel yaşam becerileri, bireylerin üst öğrenime ve hayata hazırlanabilmesi ile başarılı ve mutlu bir yaşam sürebilmeleri amacı ile oluşturulmuştur. 2005 yılı itibari ile tüm öğretim programlarında yer alan bu beceriler, çağın ihtiyaçlarına uygun olarak revize edilmiştir. 2018 yılı itibariyle öğretim programlarında “anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim ve teknolojide temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, insiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade” yetkinlikleri ortak bir şekilde yer almıştır. Bu yetkinlikler dışında öğretim programlarında derse özgü beceriler de yer almaktadır. Formal öğrenme ortamı içerisinde yer almaya başlayan bireylerin içerisinde yaşadıkları gerçek yaşam ile edindikleri bilgileri ilişkilendirmesine, üst öğrenime ve en önemlisi yaşama hazırlanmasına olanak sağlayan Hayat Bilgisi dersi ortak beceriler dışında kendine özgü becerilere sahip dersler arasında bulunmaktadır. (Akınoğlu, 2002; Bektaş, 2013; Bektaş ve Uzunkol, 2015).

Toplu öğretim ilkesi temelinde hazırlanmış olan bu ders, ilkokulun ilk üç sınıfında eğitim boyutu en yüksek olan mihver bir ders olarak yer almaktadır. Konuları itibariyle bireyin gelişimine katkı sağlayan Hayat Bilgisi dersi; toplumsal uyum, toplumsal farkındalık ve toplumsal yaşamın gerektirdiği becerilerin kazandırılmasını sağlayan bir ders olmakla birlikte bireyin fizyolojik ve psikolojik olarak kendisi ile çevresini anlamlandırmasına da katkı sağlamaktadır. Bu yönleri itibariyle Hayat Bilgisi dersi bireyin kendisini gerçekleştirmesine katkı sağlamakla birlikte toplumsal kimlik edinmesine de yardımcı olmaktadır (Altun ve Çakmak, 2013; Bahçe, 2010; Kabapınar, 2012; Şahin, 2009; Şimşek, 2013; Yıldız, 2009).

Hayat Bilgisi dersi; bireylerin hem kendilerini hem de toplumsal yaşamı daha iyi tanımalarını, bu yaşama uyum sağlamalarını amaç edinmiştir (Bektaş ve Uzunkol, 2015). Bu ders, yaşanan yüzyılda ihtiyaç duyulan ve edinilmiş olması beklenen becerilerin erken yaşta kazanılması ve iyi yetişmiş bireyler olmaları açısından da önemli görülmektedir (Bozkurt ve Çakır, 2016; Çepni ve Ormancı, 2018). Bu bağlamda hem bireysel hem de toplumsal açıdan oldukça önemli bir rolü olan Hayat Bilgisi dersine ilişkin güncel araştırmaların yapılmasının oldukça yararlı olacağı söylenebilmektedir. Bu araştırma Hayat Bilgisi öğretimine ilişkin son 5 yılda yapılan lisansüstü tez çalışmalarının ve ULAKBİM TR Dizin kapsamında dizinlenen dergilerde yayımlanmış makalelerin eğilimlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Yöntem

Bu araştırma nitel araştırma yöntemi benimsenerek desenlenmiş ve araştırma verileri nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Doküman incelemesi, yazılı kayıtların toplanarak sistematik olarak incelenmesinde yararlanılan ve analiz olanağı da sağlayan bir yöntem olarak ifade edilebilmektedir (Ekiz, 2009). Düşük maliyetli ve uzun süreli analiz olanağına sahip olması ile güçlü ve yanlılık, ulaşılabilirlik ile standart bir formata sahip olmama gibi zayıf bulunan doküman analizi, araştırılmak istenen olgu ya da olgulara ilişkin yazılı materyallerin analizini kapsayan bir yöntem olarak açıklanmaktadır (Bailey, 1994; Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Veri Toplama Süreci

Araştırma 2014-2019 yılları arasında “Hayat Bilgisi” dizini ile yayımlanmış olan 39 yüksek lisans tezi ve 9 doktora tezi ile ULAKBİM TR Dizin kapsamında dizinlenen dergilerde “Hayat Bilgisi” anahtar kelimesi ile yayımlanmış olan 27 makalenin incelenmesi ile yürütülmüştür.

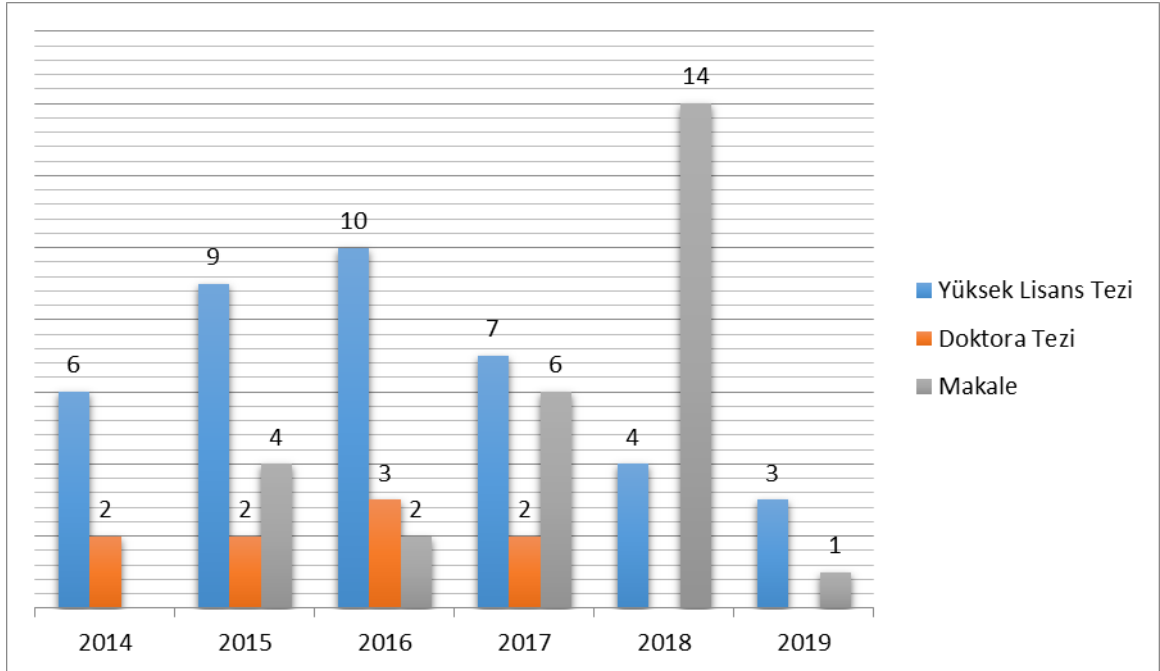
Araştırmada öncelikle Ulusal Tez Merkezi'nde 2014-2019 yılları arasında “Hayat Bilgisi” dizini ile yayımlanmış yüksek lisans ve doktora tezleri ile ULAKBİM veri tabanında yer alan ve ULAKBİM TR Dizin kapsamında taranan dergilerde “Hayat Bilgisi” anahtar kelimesi ile yayımlanmış makalelere ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında ulaşılan tezler ve makalelerin incelenmesinde Sözbilir ve Kutu (2008) tarafından geliştirilen form temel alınarak hazırlanmış “Yayın İnceleme Formu” kullanılmıştır. Formun içeriğinde yayın yılı, danışman ve yazar bilgisi, üniversite bilgisi, unvan, yöntem, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri analiz süreci ve araştırma konusu başlıkları yer almaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde veriler betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Araştırma verileri, betimsel analiz yaklaşımı ile çözümlenmiştir. Bu yaklaşıma göre veriler, önceden belirlenmiş olan temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler sunulurken, araştırma soruları ile ortaya konulan temalara göre düzenlenebilir. Betimsel analizde amaç, düzenlenmiş ve yorumlanmış olarak bulguları okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu araştırmada betimsel analiz ile Hayat Bilgisi öğretimine ilişkin yapılan çalışmaların eğilimleri betimlenmeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamında yayın inceleme formu ile incelenmiş 48 tez ve 27 makale ile ilgili oluşturulan kodlar kategorilerin altına yerleştirilerek sınıflamalar yapılmış ve kategoriler frekans değerleri ile birlikte sunulmuştur. Araştırmada veri seti iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak incelenmiş ve daha sonra karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmada Miles ve Huberman'ın (1994) kodlayıcı güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Miles ve Huberman'a (1994) göre analizin güvenilir sayılabilmesi için bu değer 0,70'in üzerinde olması gerekmektedir. Bu araştırma için uyum yüzdesi 0,93 bulunmuştur.

Bulgular

Hayat Bilgisi öğretimi ile ilgili yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezleri ile makalelerin yıllara göre dağılımları Şekil 1'de sunulmuştur:

Şekil 1. Hayat Bilgisi öğretimi ile ilgili yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezleri ile makalelerin yıllara göre dağılımı

Şekil 1 incelendiği zaman Hayat Bilgisi öğretimine ilişkin en çok makalenin 2018 yılında (n=14) yayımlandığı görülmektedir. 2018 yılında uygulanmaya başlayan yeni öğretim programının ilgili yılda yapılan araştırmaların sayısındaki artışa etkisi olduğu

söylenmektedir. 2015 yılında yaşanan öğretim programı değişikliğinin 2015 (n=9) ve 2016 (n=10) yıllarında hazırlanmış olan yüksek lisans tezlerine yansıdığı ve ilgili yıllarda Hayat Bilgisi öğretimine ilişkin yapılan tezlerde artış olduğu görülmektedir. Hayat Bilgisi ile ilişkili doktora tezlerinde ise 2016 yılında düşük bir artış yaşanmakla birlikte 2018 ve 2019 yıllarında doktora düzeyinde tez çalışması yer almamaktadır. Bu bağlamda Hayat Bilgisi öğretimine ilişkin çalışmalarda düşüş olduğu söylenebilir.

Hayat Bilgisi ile ilgili yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezleri ile makalelerin üniversitelere göre dağılımları Tablo 1’de sunulmuştur:

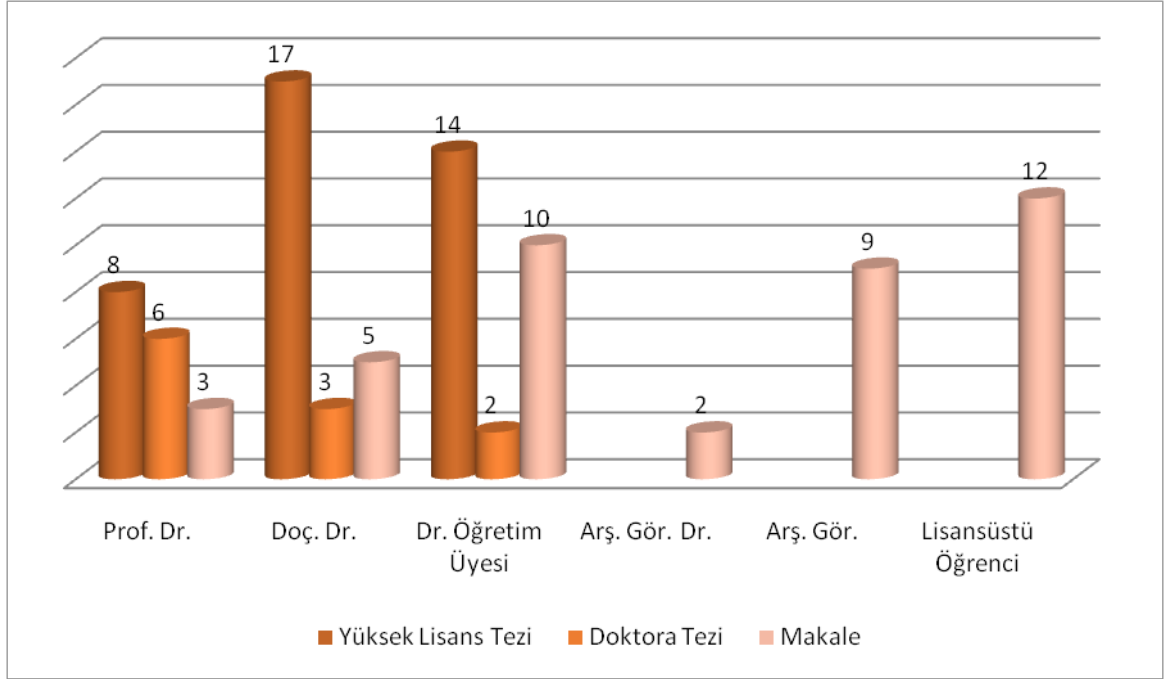
Tablo 1. Hayat Bilgisi İle İlgili Yüksek Lisans Ve Doktora Tezleri İle Makalelerin Üniversitelere Göre Dağılımları

Üniversite	Yüksek Lisans Tezi	Doktora Tezi	Makale	Üniversite	Yüksek Lisans Tezi	Doktora Tezi	Makale
Abant İzzet Baysal Ü.	1			Kastamonu Ü.			1
Adnan Menderes Ü.			1	Kocaeli Ü.	1		1
A.İbrahim Çeçen Ü.	1			Marmara Ü.	2	2	2
Ahi Evran Ü.	2		2	Mustafa Kemal Ü.	1		
Anadolu Ü.	2	2	1	Muş Alparslan Ü.			1
Ankara Ü.	1			Ondokuz Mayıs Ü.		2	1
Atatürk Ü.	1			Ordu Ü.	2		2
Bartın Ü.	2		1	Pamukkale Ü.			1
Ç. Onsekiz Mart Ü.	2			Recep Tayyip Erdoğan Ü.	2		
Çukurova Ü.	2			Sakarya Ü.	2		2
Dokuz Eylül Ü.	3		1	Sinop Ü.			1
Fırat Ü.	1			Süleyman Demirel Ü.			1
Gazi Ü.	3	3	1	T. Gaziosmanpaşa Ü.	1		
Gaziantep Ü.	1		1	Uludağ Ü.	1		1
İnönü Ü.	1			Uşak Ü.			2
İstanbul Ü.	1		3	Van Yüzüncü Yıl Ü.	1		
Karadeniz Teknik Ü.	1						

Tablo 1’de Hayat Bilgisi ile ilgili yapılmış yüksek lisans ve doktora tezlerinin üniversitelere göre dağılımı incelendiği zaman her iki öğretim düzeyinde de Gazi Üniversitesi’nin (YLn=3, Dn=3) ön sırada olduğu görülmektedir. Yalnızca yüksek lisans düzeyinde ise Dokuz Eylül Üniversitesi (n=3), Gazi Üniversitesi ile birlikte ilk sırada yer almaktadır. Her iki öğretim düzeyinde ikinci sırada Marmara Üniversitesi (YLn=2, Dn=2) ve Anadolu Üniversitesi (YLn=2, Dn=2) birlikte yer almaktadır. Ancak yalnızca yüksek lisans ya da yalnızca doktora düzeyinde üniversiteler değerlendirildiği zaman ikinci sırada yer alan üniversite sayısı değişmektedir. Yüksek lisans düzeyinde 9 üniversitede Hayat Bilgisine ilişkin eşit sayıda (n=2) tez hazırlandığı görülmektedir. Doktora düzeyinde ise 3 üniversitede eşit sayıda (n=2) tez hazırlandığı görülmektedir.

Makaleler ile ilişkili olarak ise araştırmacıların çalıştıkları kurumlar itibariyle üniversitelere göre dağılımları incelenmiştir. Bu bağlamda Hayat Bilgisi öğretimi ile ilişkili en çok makalenin İstanbul Üniversitesi’nde (n=3) hazırlanmış olduğu ve ikinci sırada da 5 farklı üniversitenin (n=2) birlikte yer aldığı görülmektedir. Ancak araştırma kapsamında yalnızca TR dizinde indekslenen dergilerde ve doğrudan öğretim süreci ile ilişkili yayınlanmış makaleler incelendiği için üniversitelerdeki makale sayılarının az ve kısıtlı olarak bulgulara yansıdığı söylenebilir.

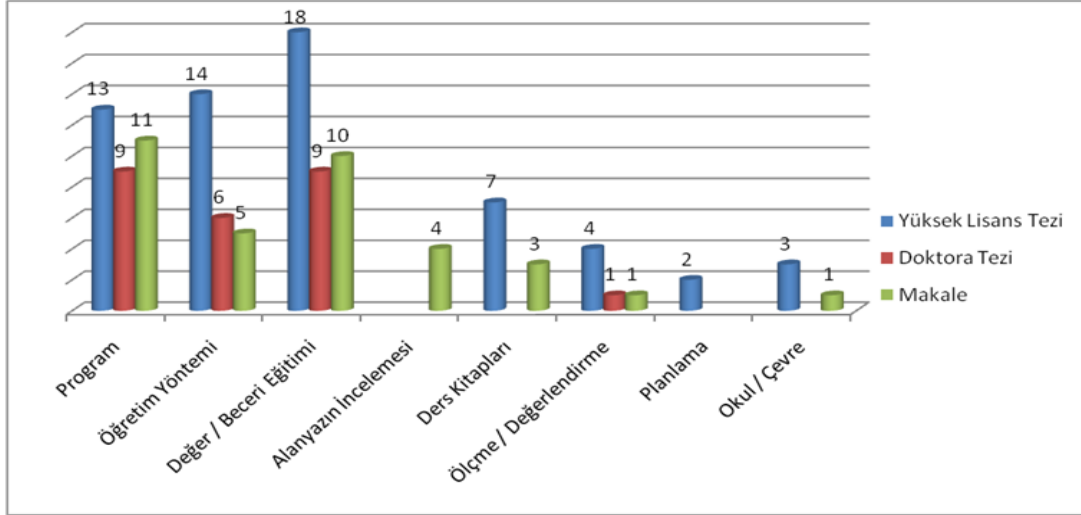
Hayat Bilgisi öğretimi ile ilgili yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezleri ile makalelerin unvanlara göre dağılımları Şekil 2’de sunulmuştur:

Şekil 2. Hayat Bilgisi öğretimi ile ilgili yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezleri ile makalelerin unvanlara göre dağılımı

Şekil 2 incelendiği zaman Hayat Bilgisi öğretimi ile ilgili yüksek tezlerinin en çok Doç. Dr. (n=17) unvanına sahip öğretim üyelerinin danışmanlığında ve ikinci sırada ise doktor öğretim üyelerinin (n=14) danışmanlığında yapıldığı görülmektedir. Doktora düzeyinde ise tezlerin en çok Prof. Dr. (n=6) unvanına sahip öğretim üyelerinin danışmanlığında hazırlandığı görülmektedir. Lisansüstü düzeyde hazırlanan tezlerin toplam sayıları dikkate alındığı zaman Hayat Bilgisi öğretimine ilişkin tez çalışmalarının sırasıyla Doçent Dr. (n=20); Dr. Öğretim Üyesi (n=16) ve Prof. Dr. (n=14) unvanlarına sahip öğretim üyeleri ile yürütülmektedir. Makalelerde ise lisansüstü öğrencilerin (n=12) yoğun katılımı görülmektedir. Alanda lisansüstü eğitime devam eden öğrencilerin Hayat Bilgisi öğretimi ile ilgili aldıkları dersler kapsamında ve danışman öğretim üyeleri ile birlikte bu çalışmalarını gerçekleştirdikleri söylenebilir.

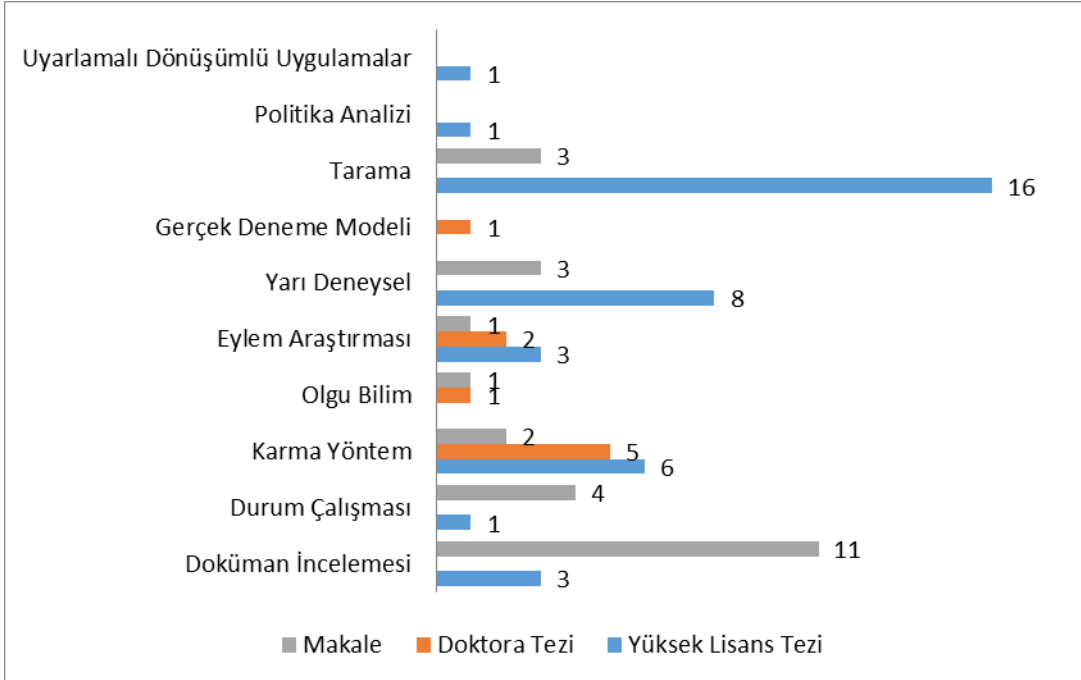
Hayat Bilgisi öğretimi ile ilgili yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezleri ile makalelerin konulara göre dağılımları Şekil 3’te sunulmuştur:

Şekil 3. Hayat Bilgisi öğretimi ile ilgili yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezleri ile makalelerin konulara göre dağılımı

Şekil 3'te yer alan bilgiler incelendiği zaman doktora tezlerinde Hayat Bilgisinin program ve değer/beceri eğitimi eksenlerinde ele alındığı görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinde ise değer/beceri eğitiminden sonra öğretim yöntemlerine yönelik çalışmaların yer aldığı görülmektedir. Programa ilişkin çalışmalar yüksek lisans tezlerinde üçüncü sırada yer almaktadır. Makalelerde de benzer şekilde program ve değer/beceri eğitimi ön plana çıkmaktadır. Ancak tezlerden farklı olarak makalelerde ilgili alanyazın incelemelerine de yönelme olduğu görülmektedir.

Hayat Bilgisi öğretimi ile ilgili yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezleri ile makalelerin yöntemlerine göre dağılımları Şekil 4'de sunulmuştur:

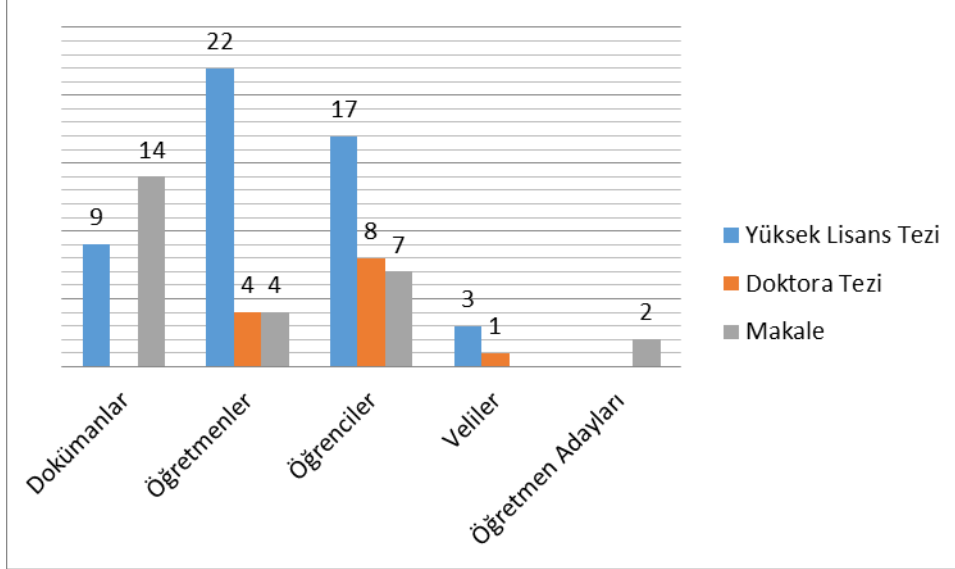

Şekil 4. Hayat Bilgisi öğretimi ile ilgili yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezleri ile makalelerin yöntemlerine göre dağılımı

Hayat Bilgisi öğretimi ile ilgili yapılmış olan yüksek lisans tezlerinde tarama modeline yönelme gözlenirken doktora tezlerinde karma yöntemin tercih edildiği görülmektedir. Yüksek

lisans tezlerinde ikincil olarak yarı deneysel çalışmalar tercih edilirken üçüncü sırada karma yöntem yer almaktadır. Makalelerde ise doküman incelemesi yönteminin tercih edildiği görülmektedir.

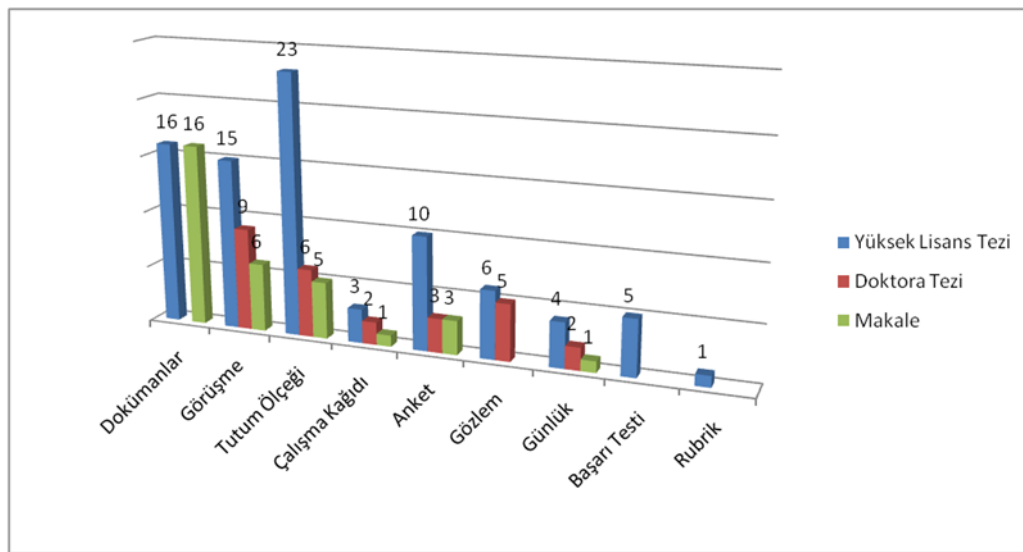
Hayat Bilgisi öğretimi ile ilgili yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezleri ile makalelerin çalışma gruplarına göre dağılımları Şekil 5'te sunulmuştur:

Şekil 5. Hayat Bilgisi öğretimi ile ilgili yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezleri ile makalelerin çalışma gruplarına göre dağılımı

Şekil 5 incelendiği zaman Hayat Bilgisi öğretimi ile ilişkili yüksek lisans tezlerinde çalışma grubu olarak öğretmenler tercih edilirken doktora tezlerinde öğrenciler tercih edilmektedir. Yüksek lisans tezlerinde çalışma grubu olarak öğrenciler ikinci sırada tercih edilirken makalelerde ise çoğunlukla dokümanlardan yararlanıldığı görülmektedir. Bu doğrultuda yüksek lisans düzeyinde değer/beceri eğitiminin öğretmenlerle gerçekleştirilen araştırmalar ile incelendiği söylenebilir.

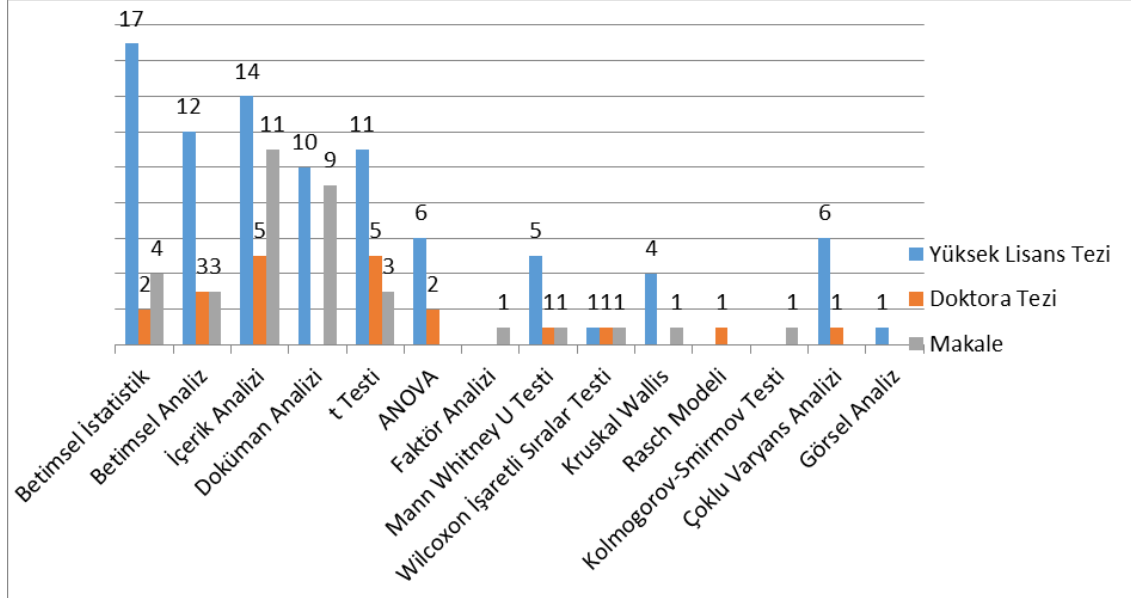
Hayat Bilgisi öğretimi ile ilgili yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezleri ile makalelerin veri toplama süreçlerine göre dağılımları Şekil 6'da sunulmuştur:

Şekil 6. Hayat Bilgisi öğretimi ile ilgili yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezleri ile makalelerin veri toplama süreçlerine göre dağılımı

Şekil 6’da yer alan bilgiler incelendiği zaman yüksek lisans tezlerinde veri toplama aracı olarak çoğunlukla tutum ölçeklerinin tercih edildiği görülmektedir. İkinci sırada yer alan yazılı ve basılı bütün materyalleri içeren dokümanların tercih edildiği ve anketlerin de veri toplama sürecinde yararlanılan araçlar arasında yer aldığı görülmektedir. Doktora düzeyinde yapılmış tezlerde gözlem ve görüşme tekniklerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Makalelerde dokümanların veri toplama sürecinde sıklıkla tercih edildiği söylenebilir.

Hayat Bilgisi öğretimi ile ilgili yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezleri ile makalelerin veri toplama süreçlerine göre dağılımları Şekil 7’de sunulmuştur:

Şekil 7. Hayat Bilgisi öğretimi ile ilgili yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezleri ile makalelerin veri analiz süreçlerine göre dağılımı

Hayat Bilgisi öğretimi ile ilgili yapılmış olan yüksek lisans tezlerinde veri analiz sürecinde betimsel istatistik tekniklerinden yararlanıldığı görülmektedir. Betimsel istatistik dışında içerik analizi ve t testi de sıklıkla tercih edilen analiz yöntemleri olarak yer almaktadır. Doktora düzeyinde ise betimsel analiz ve t testi ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda t testi için lisansüstü tezlerde sıklıkla tercih edilen bir teknik denilebilir. Şekil incelendiğinde makalelerde içerik analizi ve doküman analizinin tercih edildiği görülmektedir. Hayat Bilgisi öğretimi ile ilgili yapılmış çalışmalarda ölçek geliştirmeye ilişkin eğilim görülmemektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmada son 5 yıl içerisinde Hayat Bilgisi öğretimi ile ilgili yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezleri ile ULAKBİM TR dizinde taranan dergilerde yayınlanmış makaleler incelenmiştir. Araştırma sonucunda her yıl düzenli olarak Hayat Bilgisi öğretimi ile ilgili yüksek lisans tezi yapıldığı ancak doktora düzeyinde her yıl yapılmadığı görülmüştür. Bektaş ve Karadağ (2013) tarafından yapılan çalışmada da 2005-2012 yılları arasında hazırlanmış olan lisansüstü tezler incelenmiş olup her yıl doktora tezi hazırlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Makalelerde ise TR dizinde yayınlanan dergilerde düzenli olarak Hayat Bilgisine ilişkin çalışmaların olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaların hazırlandığı üniversiteler incelendiği zaman lisansüstü tezlerde ilk sırada Gazi Üniversitesi'nin yer aldığı görülmektedir. Güven ve Kılıç (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. İlgili araştırmada 2004-2016 yıllarında Hayat Bilgisi dersine yönelik hazırlanmış olan tezler incelenmiş olup en fazla tezin Gazi

Üniversitesi'nde hazırlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Gazi Üniversitesinden sonra en çok Anadolu ve Marmara Üniversitelerinde Hayat Bilgisi ile ilgili tez hazırlanmıştır. Makalelerde ise İstanbul Üniversitesinin ilk sırada yer aldığı görülmektedir.

Araştırma sonucunda yüksek lisans tezlerinde Doç. Dr. Ve Dr. Öğretim Üyesi unvanlarına sahip danışmanlarla yürütülen tezlerde Hayat Bilgisinin daha çok tercih edildiği görülmüştür. Doktora düzeyinde hazırlanan tezlerde Prof. Dr. unvanına sahip danışmanlar ön planda iken makalelerde lisansüstü öğrencilerin ön plana çıktığı gözlenmiştir. Bu bağlamda lisansüstü eğitime devam eden öğrencilerin Hayat Bilgisine ilişkin yeterliliklerini arttırmaya yönelik olarak danışman öğretim üyeleri ile birlikte makale hazırlama eğiliminde oldukları söylenebilir. Yüksek lisans ve doktora tezlerinde toplam sayı dikkate alındığı zaman Doç. Dr. unvanına sahip öğretim üyelerinin danışmanlığında yürütülen tezlerin ilk sırada yer aldığı ve ikinci sırada da Dr. Öğretim Üyelerinin olduğu görülmektedir. Bektaş ve Karadağ (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise yüksek lisans ve doktora tezlerinde toplam sayı dikkate alındığı zaman Dr. Öğretim Üyelerinin danışmanlığında gerçekleştirilen tezlerin ilk sırada yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Lisansüstü tezler ve makaleler konularına göre incelendiği zaman beceri/değer eğitimi konusu ön plana çıkmaktadır. Hayat Bilgisi öğretimi dersinin; bireylerin temel yaşamsal becerileri ile ulusal ve uluslararası düzeyde ihtiyaç duyacakları yeterlilikleri kazandırma amacına sahip olduğu göz önünde bulundurulduğu zaman yapılan çalışmaların dersin amacı ile örtüştüğü söylenebilir. Özellikle yüksek lisans tezlerinde beceri eğitimi ve öğretim yöntemi konularında yığılma görülmüştür. Makalelerde daha çok program incelemesi tercih edilirken doktora düzeyinde beceri eğitimi ve program konuları eşit düzeyde ele alınmıştır.

Araştırma yöntemleri kategorisinde yüksek lisans tezlerinde daha çok tarama modelinden yararlanıldığı görülmüştür. Doktora düzeyinde hazırlanan tezlerde karma yöntem ön plana çıkarken makalelerde doküman incelemesi tercih edilmektedir. Yüksek lisans tezlerinde tercih edilen tarama modeli hem nicel hem de nitel yaklaşım içerisinde yer almakta doktora düzeyinde eğilim görülen karma yöntem de nicel ve nitel yaklaşımları bir arada barındırmaktadır. Doküman analizi ise nitel yaklaşım içerisinde yer alan bir yöntem olarak ifade edilmektedir. Araştırma sonucunda Hayat Bilgisi öğretimine ilişkin yapılan çalışmalarda nitel yaklaşım biraz daha ağırlıkta olsa da incelenen araştırmalarda her iki yaklaşıma da yer verildiği görülmüştür. Akaydın ve Kaya (2015) ile Bektaş ve Karadağ (2013) ile tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Akaydın ve Kaya (2015) tarafından gerçekleştirilmiş olan çalışmada nitel ve nicel yaklaşımların hemen hemen aynı oranda yer aldığı; tarama modelinde ise bir yığılma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bektaş ve Karadağ (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da lisansüstü tezlerde betimlemenin ön plana çıktığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışma grupları ya da katılımcılar açısından yapılmış olan tezler incelendiği zaman yüksek tezlerinde öğretmenlerin birincil ve öğrencilerin ikincil seçilen grup olduğu görülmüştür. Doktora düzeyinde ise tezlerin daha çok öğrencilerden oluşan katılımcılar ile gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Makalelerde daha çok dokümanlarla araştırma süreci gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda beceri odaklı bir derste öğrencilerin yeterli ilgiyi görmediği söylenebileceği gibi Hayat Bilgisine ilişkin araştırmaların doğrudan öğrencilerin beceriyi kazanma düzeyleri ile ilişki olmadığı da belirtilebilir.

Yapılan araştırma sonucunda incelenen lisansüstü tezlerde yüksek lisans düzeyinde tutum ölçeklerinin, doktora düzeyinde ise görüşme ve gözlem tekniklerinin veri toplama sürecinde tercih edildiği görülmüştür. Makalelerde ise dokümanların veri toplama sürecinde ön plana çıktığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda yüksek lisans tezlerinde ağırlıklı olarak becerileri değerlendirmeye yönelik çalışmaların ön plana çıktığı söylenebilir.

Veri analiz sürecinde Hayat Bilgisi öğretimi ile ilgili hem tezlerde hem de makalelerde ölçek geliştirme çalışmalarının geri planda kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Betimsel istatistik teknikleri

ile içerik analizi ekseninde yığılma gösteren yüksek lisans tezlerinde diğer bir analiz yöntemi olarak t testi kullanılmaktadır. Doktora tezlerinde içerik analizi ve t testi ekseninde eşitlik görülürken makalelerde içerik analizi ve doküman analizi ekseninde bir yığılma görülmektedir. Bu bağlamda yapılan çalışmalarda veri analizi sürecinde içerik analizinin oldukça sık tercih edildiği söylenebilir.

Araştırma kapsamında 48 tez ve 27 makale incelenmiştir. Bireylerin yaşamsal becerileri kazanması ile doğrudan ilişki olan Hayat Bilgisi öğretimi dersine yönelik yapılmış olan çalışmaların yeterli düzeyde olmadığı söylenebilir. Özellikle ölçme-değerlendirme, okul-çevre ilişkisi ve planlama ile ilişkili çalışmaların yapılması yararlı olacaktır. Bunun yanı sıra öğrenmeleri pekiştirici güç olabilecek veliler ile gerçekleştirilecek çalışmalarında yapılması yararlı olacaktır. Doktora düzeyinde daha çok öğrencilerle yapılan çalışmalar ön plana çıkmaktadır. Ancak doktora düzeyinde yeterli çalışma olmadığı gibi son yıllarda hiç çalışma yapılmamıştır. Bu bağlamda doktora düzeyinde Hayat Bilgisi öğretimi ile ilgili tezlerin yapılması faydalı olacaktır.

Kaynakça

- Akaydın, B. B. & Kaya, S. (2015). Türkiye’de ilköğretim hayat bilgisi ve sosyal bilgiler alanında yapılan ve ulusal indeksli dergilerde yayımlanan araştırmalara yönelik bir inceleme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(30), 251-264.
- Akinoğlu, O. (2002). *Hayat bilgisi öğretimi*. C. Öztürk ve D. Dilek (Eds.), Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi içinde (s. 1-13). Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Aladağ, S. (2016). *Hayat bilgisi: tanımı, amacı ve doğası*. Semra Güven, Selahattin Kaymakçı (Ed.), Hayat Bilgisi Öğretimi içinde (s.1-21). 1. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Altun, A. & Çakmak, E. (2013). İlköğretim hayat bilgisi dersi öğretim programında medya okuryazarlığı eğitimi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 237-254.
- Aykaç, N. (2011). Hayat bilgisi dersi öğretim programında kullanılan yöntem ve tekniklerin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Sinop ili örneği). *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 19(1), 113-126.
- Bahçe, A. (2010). *Hayat bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Bailey, K. D. (1994). *Methods of social research* (4th ed.). New York: The Free Press.
- Bektaş, M. (2013). *Hayat bilgisi dersinde bireysel farklılıklara yaklaşım*. S. Öğülmüş (Edt.). Hayat bilgisi öğretimi ve öğretmen el kitabı içinde s. (201-245). Ankara: Pegem A. Yayıncılık
- Bektaş, M. & Karadağ, B. (2013). Hayat bilgisi öğretimi alanında yapılan lisansüstü tezlerinin eğilimleri ve değerlendirilmesi. *International Journal of Human Sciences*, 10(2), 113-129.
- Bektaş, M. & Uzunkol, E. (2015). Hayat bilgisi dersi ve çoklu zekâ alanları: İkinci sınıf öğrenci çalışma kitaplarının incelenmesi. *İlköğretim Online*, 14(2), 364-378.
- Bozkurt, Ş. B. & Çakır, H. (2016). Ortaokul öğrencilerinin 21. yüzyıl öğrenme beceri düzeylerinin cinsiyet ve sınıf seviyesine göre incelenmesi. *PAU Eğitim Fakültesi Dergisi* (39), 69-82.
- Çepni, S. & Ormancı, Ü. (2018). *Geleceğin dünyası*. Salih, Ç. (Edt.). Kuramdan uygulamaya stem eğitimi içinde s. (1-37). Ankara: Pegem A. Yayıncılık.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Güneş, T. & Demir, S. (2007). İlköğretim müfredatındaki hayat bilgisi derslerinin, öğrencileri fen öğrenmeye hazırlamadaki etkileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 169-180.
- Güven, S. & Kılıç, Z. (2017). Hayat bilgisi dersinde kullanılan öğretim yöntemlerinin etkililiği konusunda yapılan lisansüstü tezlerin içerik analizi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(2), 200-223.

- Kabapınar, Y. (2012). Kuramdan uygulamaya hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi. Ankara: Pegem Akademi.
- Meydan, A. & Bahçe, A. (2010). Hayat bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Uluslararası Avrasya Bilimler Dergisi*, 1(1), 20-37.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis* (2. Edition). London: Sage Publications.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). Hayat bilgisi dersi öğretim programı. (İlkokul 1, 2 ve 3. sınıflar). Ankara: Talim Terbiye Kurul Başkanlığı.
- Sözbilir, M., & Kutu, H. (2008). Development and current status of science education research in Turkey. *Essays in Education*. [Special issue], 1-22.
- Şahin, M. (2009). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze türkiye’de hayat bilgisi dersi programlarının gelişimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 402-410.
- Şimşek, N. (2013). Hayat Bilgisinde kişisel nitelik (değer) öğretimi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(1), 1325-1346.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, S. Ş. (2009). 2005 hayat bilgisi dersi öğretim programının birleştirilmiş sınıflarda uygulanabilirliğinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Nitel bir araştırma). Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.